

БІБЛІОТЕКА "СЛОВА ІСТИНИ"
Видає Видавництво "Наша Культура"

№ 1.

Митрополит ІЛАРІОН

**УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА -
ЦЕРКВА ПЕРВОЗВАННА**

1949
Вінніпег

diasporiana.org.ua

БІБЛІОТЕКА “СЛОВА ІСТИНИ”
Видає Видавництво “Наша Культура”

№ 1.

Митрополит ІЛАРІОН

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА -
ЦЕРКВА ПЕРВОЗВАННА

1949
Вінніпег

Скільки існує Українська Церква, стільки існує в ній і стародавнє передання, що її основоположником був Святий Апостол Андрій Первозванний. Це було животворяще передання, яке від глибокої давнини наповнювало Українську Православну Церкву високою славою та цілющим духом, який вів її до правдивої будівної праці й до правдивого Спасіння. Це передання було живою душею нашої Церкви, бо ним вона жила й розвивалася, бо воно вивело її на славу дорогу, дорогу першенства серед інших православних Церков.

У цій своїй праці я коротко розповім про все це стародавнє передання, бо воно ж — душа нашої Української Церкви й сьогодні, і таким позостанеться й на вічні віки. Воно мусить увійти в нашу плоть і кров, мусить плекатися на кожному кроці нашого життя, бо це передання про Апостола Андрія Первозванного, як основополож-

ника Української Церкви, — це наша всеукраїнська національна гордість.

З надзвичайно давнього часу, можливо, ще з віку Апостольського, серед греків, а також серед тих народів, що жили по північному березі Понту (моря Руського чи Чорного), поширений був переказ, що Св. Апостол Андрій проповідував віру Христову також і в Скифії, цебто й на тій землі, що споконвіку заселює її народ український. З бігом часу переказ цей набирав собі все більш реальних ознак, і в кінці перейшов у ціле оповідання про найперший початок Церкви Української.

Це оповідання про апостола Андрія 1), як основоположника Церкви

1) Головніша література: Василевскій: Русско-Византійскіе отрывки. Хождение апостола Андрея въ странѣ Мирмидонянь, "Журн. Мин. Нар. Пр." 1877 р., кн. 1 і 2. — Ив. Малышевскій: Сказаніе о посѣщеніи Русской страны апостоломъ Андреемъ, "Владимирскій Сборникъ въ память 900 лѣтій

Української, попало пізніш і в наш давній Літопис, а вже звідси воно поширилося по найрізніших давніх писаннях. Я приведу тут це оповідання з найстаршого Літопису — Лаврентієвого 2), перекладаючи його на теперішню нашу мову.

“Дніпро тече джерелом до Понтійського моря, що зветься Руським; кажуть, що цим морем навчав був святий Андрій, брат Петрів. Коли Андрій навчав у Синопі 3), він прибув до Корсуня 4) і тут довідався, що не-

крещенія Росції”, Київ, 1888 р., ст. 1—51. — С. Петровскій: Сказанія объ апостольской проповѣди по сѣверо-восточному Черноморскому побережью, Одесса, 1898 р. — Д-р. Иван Франко: Апокрифи і легенди, т. III, ст. XLII—XLIV, 126—255.

2) Ліпше б цей Літопис звати Діонисієвим, бо справою його писання керував українець єпископ Діонисій.

3) Місто на південнім березі Чорного моря.

4) Це Херсонес Таврійський.

далеко від міста знаходиться гирло Дніпрове. Захотів він піти до Риму, а тому прибув до Дніпрового гирла, а звідти пішов 5) уверх Дніпром. Трапилося так, що Андрій прибув (до одного місця й спинився тут переночувати) під горами на березі. А вранці він устав та й каже до своїх учнів: “Чи бачите ви Гори он ті? На Горах тих засяє ласка Божа: тут повстане місто велике, й Бог побудує багато церков”. І зійшов Андрій на ті гори, поблагословив їх, поставив хреста і, помолившись Богу, зліз з гори тієї, — тут пізніше повстав Київ.

І поплив Андрій уверх Дніпром. Прийшов він до Слов'ян, де тепер Новгород, побачив там людей та звичай їхній, — як вони миються та паряться, і дивувався з них. Звідти пішов він у землю Варягів, і прийшов до Риму; тут він розповів, де навчав та що бачив. Він казав: “Дивні речі бачив я в землі слов'янській, як там

5) Поплив. А може й пішов з проповіддю Слова Божого.

проходив; бачив я лазні дерев'яні, — люди натоплять їх вельми, роздягнуться, обілляють себе кислим квасом, візьмуть молоденькі різочки (березові віники) та й б'ють самі себе, і до того доб'ються, що вилазять насилу живі; але обілляються холодною водою — й знову оживають; і це вони роблять постійно, ніхто їх на те не силує, але самі себе мучать, — і ніби це їм миття, а не биття". Слухачі дивувалися; а Андрій, побувши в Римі, вернувся до Синопу".⁶⁾

Ось так розповідає нам найстарший т. зв. Лаврентіїв Літопис 1377 р. про повстання Церкви Української. Ото ж, як бачимо, плив Дніпром Апостол Андрій, спинився на Київських горах, поблагословив їх і лишив тут свого Хреста. Таким чином Церква Українська веде свій початок від самого Апостола, й правдиво зветься Церквою Первозванною. Це була велика патріотична думка, що панувала в Україні

6) Лїтопись по Лаврентіевскому списку, Слб., 1897 р., ст. 7—8.

з найдавнішого часу, до певної міри панує й тепер.

Але проти правдивості цього літописного оповідання віддавна вже повставав цілий ряд учених, головно росіян, починаючи ще з відомого першого історика Церкви — митрополита Платона; за ним уже й Карамзин про це оповідання додавав: “Впрочемъ, люди знающіе сомнѣваются въ истинѣ сего Андреева путешествія” (I, ст. 17). Знаний російський історик церкви проф. Є. Голубинський піддав це оповідання надзвичайно суворій критиці (“Исторія Русской Церкви”, т. I, М. 1901 р., ст. 19—34).

Справді, приглянувшись уважно до цього оповідання, — твердять скептики, — бачимо, що це ніби пізніша вставка до Літопису. Їхати з Херсонеса (чи Корсуня) до Риму через Київ та Новгород, — це все одно — каже Голубинський, — як би їхати з Петрограду на Москву через Одесу, бо ж ця дорога до Риму через землю Варягів в 50 раз довша за звичайну Чорним морем. Твердячи так, учені не хо-

тять стати на правдивий ґрунт: Ап. Андрій вибрав собі таку дорогу навмишне, в цілях Христової проповіді. До того додають ще, що за Апостольського часу земля наша була невідомою, яка лежала за межами відомого світу, що була вона повна найрізніших страхіть. “Зачѣм бы пошелъ въ эту невѣдомую пустыню Апостоль Андрей”, питає проф. Голубинський. “Онъ могъ пойти в нее только тогда, когда бы у него не было дѣла въ чертѣ самого тогдaшняго міра, и было свободное время ходить по пустынямъ. Но это, как всякій знаеть, было не такъ. 7) Если бы вести Апостола въ Русь нарочно, то нужно было бы вести его для проповѣди Христіанства людямъ, а не для благословенія необитаемыхъ горъ”. 8)

Літописне оповідання про Апостола Андрія — це може й пізніша вставка до нашого найдавнішого Літопису,

7) Е. Голубинскій: Исторія Русскої Церкви, т. I, перша половина тому, 1901 р., ст. 29.

8) Там само, ст. 22.

вставка, яких не мало тут. 9) А що це так, — твердять дослідники, — про це свідчить той факт, що автор Початкового Літопису не знав ще нашого переказу про Ап. Андрія; так, у Лаврентієвім (Діонисієвім) кодексі під 6491 (983) р. читаємо, що в землі нашій “не суть Апостоли учили”, “тѣломъ Апостоли не суть сде были”. 10) В іншому місці літописець розказує, що власне нашим учителем віри Христової мав бути Апостол Павло; під 6406 (898) р. тут читаємо: “Словѣньску языку учитель єсть Анѣдроникъ Апостоль, в Моравы бо ходилъ, и Апостоль Павель учил ту; ту бо єсть Илюрикъ, єго же доходилъ Апостол Павель, ту бо бѣша Словене первое. Тѣмже и Словеньску языку учитель єсть Павель, отъ него же языка и мы єсмо, Русь, тѣмъ же и намъ, Руси, учитель єсть Павель, понеже учитель

9) Проф. А. А. Шахматовъ: Разысканія о древнѣйшихъ русскихъ лѣтописныхъ сводахъ. Спб., 1908 р., гл. IV.

10) Видання 1891 р., ст. 81.

есть языкъ Словѣнескъ и поставилъ
есть епископа и намѣстника по себѣ
Андроника Словенску языку”. Щоб
не було сумніву в цім, літописець ще
додає: “А Словенський языкъ и Рус-
кий одно есть, — отъ Варягъ бо про-
звашася Русью, а первое бѣша Слове-
не”. 11) На це все можна сказати, що
ці твердження літописця — також пі-
зніша вставка. 12) Крім цього, преп.
Нестор у своїм Житті св. Бориса та
Гліба рішуче заявляє, що “Руська сто-
рона (цебто Україна) ні від кого не
чула слова про Господа Ісуса Христа”,
що “до Русів (українців) не ходили
Апостоли, і ніхто їм не проповідував
слова Божого”. Як бачимо, вже вста-
ровину змагалися за правдивість на-
шого оповідання, але воно таки було.

Звідки ж узялося це величне опові-
дання про початок Церкви Україн-
ської? Може це справді плід буйної
фантазії якогось давнього гарячого

11) Там само, ст. 27—28.

12) Пор. відповідні місця у Шахматова:
Разысканія.

патріота українського? Ні, приглянувшись ближче до всієї цієї справи, бачимо, що оповідання це, прикрашене в подробицях, має реальну правдиву основу.

Апостол Андрій ще з віку Апостольського вважався основоположником церкви Костянтинопольської; греки взагалі рано почали збирати найрізніші оповідання про ап. Андрія. Боротьба Царгородської Церкви з Римською за авторитет розпочалася рано; Церква Римська твердила, що її заснував Ап. Петро, а це примусило греків пильніш зайнятися своєю археологією й зібрати все, що можна було, про Ап. Андрія, як свого основоположника. І греки справді зібрали дуже багато найкращих оповідань про св. Андрія Первозванного.

Ось ці грецькі перекази, з найдавнішого часу починаючи, в один голос свідчать, що Ап. Андрій проповідував Євангелію і в далекій варварській Скифії. Найперше оповідання про це подає нам батько церковної історії,

Єпископ Кесарії Палестинської, Євсевій Памфил (помер у 340 році); він у своїй “Церковній Історії” (кн. III, розд. 1) пише, що “святі Апостоли й учні Спасителя нашого розпорошилися були по всьому світові (для науки про Христа). Фомі, як каже переказ, випала доля йти в Пармію, Андрію в Скифію, Івану в Азію, де він жив і помер в Ефесі”. 13) До цього Євсевій додає ще, що про це слово в слово розповідає Ориген у III томі пояснень на книгу Буття. Як бачимо, переказ про те, що Ап. Андрій навчав про Христа в Скифії, сягає найдавнішого часу, може ще віку Апостольського, а в IV віці його вже записано. Пізніш повставали інші перекази, додавалися різні подробиці; такі перекази, напр., ченця Єлифанія, що жив у к. VIII — поч. IX в., Метафраста X в. і ін.

Дуже цікаве оповідання ченця Єпи-

13) И. Малышевскій: Сказаніе о посѣщеніи Русской страны св. апостоломъ Андреемъ, див. “Владимірскій Сборникъ”, Київ, 1888 р., ст. 1.

фанія. Він розкажує, що Ап. Андрій відбув три подорожі, — обійшов західне побережжя Малої Азії, південне побережжя Понту (Чорного моря) і доходив аж до Іверії, а за третю подорож обійшов східне та північне побережжя Чорного моря, побував у Босфорі чи Керчі, в Херсонесі та Феодосії. Єлифаній розкажує, що все це він писав на основі писань давніх церковних письменників; крім цього, він сам обійшов усе побережжя Чорного моря, від Синопу до Босфору, Херсонесу та Феодосії; скрізь вислуховував він місцеві оповідання про Апостола Андрія, на свої очі бачив церкви, хрести, образи св. Андрія, скрізь він розпитував, збірив і записував назви учнів Андрія, що були першими Єпископами Церков, які заснував Апостол.

14) І ось на основі цього Єлифанієвого оповідання переконаємося, що вже в його час скрізь існували думка й перекази про те, що Ап. Андрій проповідував по північних (українських)

14) Малышевскій И., ст. 8—9.

берегах Чорного моря.

Отже, встановлюється факт, що Апостол Андрій таки справді проповідував Євангелію по берегах Чорного моря, того моря, що здавнини “словеться Русское море”. І справді, знаємо, що в цих містах уже з кінця I віку відоме було Християнство. Так, давній переказ розповідає, що десь наприкінці I-го віку імператор Траян заслав був до Херсонесу, на північний беріг Чорного моря, Єпископа Римського Климента; св. Климент, прибувши до Херсонесу, застав тут до двох тисяч християн, що працювали в каменоломнях; своєю проповіддю св. Климент побільшив це число. 15) Саме св. Письмо (1 Петр. I, 1) свідчить про Християнство за вік Апостольський в Понті, на південному березі Чорного моря, зараз же проти Тавриди 16), що мала з Понтом постійні зносини.

15) Там само, ст. 50.

16) Малышевській, ст. 50.

Таким чином підтверджується давній переказ про те, що Апостол Андрій проповідував у Скифії, а земля наших предків була власне в цій Скифії, як про це свідчить і наш найдавніший Літопис. 17) З найдавнішого часу були в нас найжвавіші зносини з тими грецькими колоніями, що були по північному березі Чорного моря; ми торгували тоді з цими греками, і самі ці греки часто заходили Дніпром далеко вглиб до нашої землі, про що виразно свідчать нам археологічні знахідки. Навіть надмірні скептики, що не вірять зовсім оповіданню про Ап. Андрія, не можуть відкинути того, що Ап. Андрій міг проповідувати предкам нашим, бодай тим, що по торгових справах бували в грецьких колоніях на північному березі Чорного моря.

Трудно сказати, як далеко на північ підіймався Ап. Андрій. Йому припало проповідувати й скифам, і цілком мо-

17) Див. Лаврен. Літопис, ст. 12 за вид. 1897 р.

жливо, що Апостол справді плив Дніпром, але — як далеко? Греки звичайно пливли Дніпром тільки до порогів, до м. Олександрівського, за пороги ж пливсти не відважувалися. Отож, таки не виключається можливість, що Ап. Андрій підіймався нашим Дніпром бодай до порогів і бодай тут навчав віри наших предків. Але Ап. Андрій мав шлі поширення Християнства, тому міг пливсти Дніпром і до Києва. Про це свідчило б і те, що Дніпровий Неяситецький поріг звався вдавнину Андріївським.

Що віра Христова ширилася й поміж скифами, про це виразно свідчить нам оповідання про трьох мучеників — Інна, Рима й Пінна, що записане в Минології імператора Василя II (976—1025 р.) під 20 січня. В цім оповіданні читаємо, що ці мученики були родом “з Скифії, з північної сторони”; вони були учнями Ап. Андрія й продовжували навчати скифів і багатьох охрестили; але правитель варварів схватив їх і віддав на муку. Тоді була люта зима, річки позамерзли так, що

ними їздили; сятих прив'язали до високих полін, що були в воді, і там вони й замерзли. 18) Де могла бути така люта зима, щоб аж річки позамерзали? Безумовно, десь далі на північ. 19) Отже, як бачимо, Ап. Андрій мав навіть своїх учнів поміж скифами, і мученики Інна, Рима й Пінна — це найперші українські святі, яких і згадуємо 20 січня.

Все досі сказане переконує нас у тім, що на самій Землі Українській Апостол Андрій був, проповідував тут науку Христову і мав своїх учнів. Цілком можливо, що вже від часу Ап. Андрія Християнство ніколи й не переводилося в нас, але постійно мало більше чи менше число своїх прихильників. Ось поміж цими давніми християнами й зберігалось оповідання про Ап. Андрія, що проповідував у землі скифській. Пізніш, коли число хри-

18) Ив. Малышевській, ст. 10—11; Е. Голубинській, ст. 30—31.

19) Є. Голубинський, ст. 31—32, все таки відносить це до південного Криму.

стиян збільшилося в нашій землі, коли зносини з греками стали ще жвавішими, тоді в нас почали ширитися й грецькі оповідання про Ап. Андрія, і з бігом часу витворилося в нас те оповідання про початок нашої Церкви, що його пізніш вставлено в Літопис.

Коли саме склалося оповідання про прихід до Києва Ап. Андрія, й коли його вставлено до Літопису, точно сказати не можемо. Але вже в XI віці пам'ять про Ап. Андрія була такою великою, що князь Всеволод р. 1086-го вибудував у Києві Церкву на честь Ап. Андрія (а р. 1089-го повстала й друга Андріївська Церква — в Переяславі). 20)

Треба сказати, що на перших порах верховна церковна влада наша, митрополит тоді все був тільки з греків. Ці греки часом звисока ставилися до нас, лише все грецьке вважали за добре. Греки дуже величалися, що основоположником їхньої Церкви був сам Апо-

20) Є. Голубинський, ст. 25; Малишевський, ст. 30.

стол Андрій. І ось, на мою думку, щоб трохи збити цю грецьку пиху, й повстає в нас уже детальне оповідання про Ап. Андрія, — як приходив він до Києва й поблагословив тутешні Гори, — цебто, поклав початок нашій Церкві. Ото ж виходило, що Ап. Андрій заснував не тільки Церкву Царгородську, але й Українську. Національна гордість була задоволена.

Правда, можливе ще й таке вияснення, що оповідання про Ап. Андрія піддержували й самі греки, щоб показати, що Русь-Україна ще з Апостольських часів входила до Патріярхату апостола Андрія, до Костянтинополя. Отже, Костянтиннополь і Русь — це один Патріярхат, на основі Канонів II. 2 і IV. 28.

Але в цей час повстали вже тертя між Києвом та Новгородом. Новгород був цілком в ієрархічній залежності від Києва, — єпископа для Новгорода вибирали в Києві, висвячували й посилали туди. Це, звичайно, не подобалося Новгороду, і він шукав випадка, щоб звільнитися з-під української

влади. Як знаємо, за князя Ізяслава Мстиславича, з невідомих причин, українці зробили церковну революцію, — обрали собі Митрополитом таки свого високоосвіченого Климента, що й був Митрополитом, з перервами, майже дев'ять літ (1147—1155). Єпископ новгородський Нифонт не визнав Митрополита Климента; а коли р. 1155-го гору взяли таки греки, що скинули Климента, тоді Нифонта нагородили за вірність званням Архієпископа, і з того часу Новгородська Церква сама собі вибирала єпископа, а Київ лише благословляв їх. 21) Усе це, звичайно, посіяло ворожнечу поміж Києвом та Новгородом.

Як ми бачили, оповідання літописне про приїзд Ап. Андрія до Києва має ще й продовження, другу частину — це оповідання про дерев'яні лазні, які Ап. Андрій бачив у Новгороді. Ця друга частина дуже мало в'яжеться з першою, і своїм характером є просто насмішка на новгородців, — ось, мов-

21) Ів. Малишевський, ст. 31—35.

ляв, у нас, українців, був Ап. Андрій і поблагословив наші Гори, а в вас лише посміявся з вашої парні в лазнях. І мабуть правдива думка проф. Голубинського, що бачить у цій другій половині оповідання “осмѣяніе Новгорода”, бож наші землі в давнину любили сміятися одна з одною, і наскладали одна про одну багато всяких насмішливих оповідань та приказок. 22) А сварка єп. Нифонта з митр. Климентом до всього цього тільки підлила масла.

Ось усі ці причини могли послужити на те, щоб давній переказ про проповідь у нашій землі Ап. Андрія переробити на ширше оповідання, а до того хтось додав ще й памфлета на новгородців. 23) Усе це й увійшло до нашого давнього Літопису.

22) Історія Церкви, т. I, вид. 2, ст. 25.

23) Мушу тут підкреслити, що автор колись популярної в Україні “Історія Руссовъ” приймає тут Новгород Сіверський, куди ап. Андрій попав Десною; див. вид. 1846 р., ст. 4.

Звичайно, літописне оповідання про Ап. Андрія не подобалося новгородцям і взагалі московцям. І ось, десь у XVI віці, за Митрополита Макарія повстає нова новгородська редакція цього оповідання. Нове оповідання розказує, що Ап. Андрій з-під Києва “пошелъ по Днѣпру вверхъ до Ловати; и пришедъ, благослови мѣсто, идѣже нынѣ Новгородъ, а людіе сѣдяще подлѣ озера Ильменя, и также къ ученикомъ рече, яко будетъ зде градъ великъ и Церкви Божественная многи”.²⁴⁾ Згадки про лазні вже нема. Національна гордість новгородців, хоч пізно, і хоч просто переробленням київського оповідання, проте була задоволена.

Але цього мало. Повсталала нова легенда, й її записано в Степенну Книгу за Митр. Макарія; легенда оповідає, що, прибувши до Словолянської землі, де тепер Новгород, Ап. Андрій “пребысть здѣсь нѣкоторое время, проповѣдывалъ Слово Божіе, водрузилъ и

24) З Тверського Літопису.

оставилъ свой жезлъ въ веси, нарицаемой Грузинѣ". 25) Українців тут було побито: в них Ап. Андрій поблагословив лише самі-но порожні Гори та тільки Хреста поставив, а ось у нас, новгородців, проповідував він слово людям, і лишив навіть свого жезла, який і зберігається в Андріївській Церкві села Грузина...

Пішли далі. Появилася легенда, що Ап. Андрій подорожував по Ладозькому озері, був на одному острові й полишив там свого жезла, а його учні заклали тут Валаамського монастиря... 26)

Всі ці легенди глибоко пішли в народ, стали переказами патріотичними, і ними часто послуговувалися там, де треба було зазначити, що Церква веде початок від Апостольського віку. Так, відомий Арсеній Суханов, під час своєї подорожі по Сходу, і під час своїх диспутів з греками, коли ті на-

25) Малишевський, ст. 37—39.

26) Митроп. Макарій: *Исторія Русской Церкви*, т. I, вид. 3, ст. 195—200.

стоявали, що треба в усьому слухати-ся їх, просто відповів їм: “Мы креще-ніє пріяли отъ Апостола Андрея, ког-да онъ, по вознесеніи Господа, приде въ Византію и оттуда поїде Чернымъ моремъ до Днѣпра и Днѣпромъ в-верх до Кіева”... Ще простіш зрозумів ці оповідання цар Іван Грозний. Коли р. 1580-го Грозного нахилив на унію єзуїт Антоній Поссевін, цар відповів йому: “Ми віру свою прийняли на по-чатку християнства, коли Андрій, брат Апостола Петра, приходив у ці землі, щоб пройти до Риму. Таким чи-ном ми в Москві прийняли Християн-ство того саме часу, як ви в Італії”... 27)

Зазначу ще тут, що року 1589 Мос-ковська Церква стала п'ятим Патріяр-хатом у світі, а своє право на Патрі-ярхію основувала головно на тому, що її основоположником був Апостол Андрій, — використала право Церкви Української.

Коли на Москві оповідання про Ап.

27) Малишевський, ст. 41.

Андрія стали такими популярними, то нема й чого зазначати, що в нас, в Україні, ці оповідання ввесь час були живими, бож бодай у південних наших землях таки бував Ап. Андрій. За XVI—XVIII віки ці оповідання в нас в Україні надзвичайно ширяться, і думку про те, що Ап. Андрій—це основоположник Церкви Української, цю думку знаходимо по всіх більших богословських творах українських. На Київському Соборі 1621 р. постановили: “Св. Апостол Андрій — це перший Архиепископ Костянтинопольський, Патріярх Вселенський і Апостол Український; на Київських Горах стояли ноги його, й очі його Україну бачили, а уста благословляли, і насіння Віри він у нас насадив... Воїстину Україна нічим не менша від інших східніх народів, бо і в ній проповідував Апостол”. 28) Цього Канона нашої Церкви жоден Собор не відкинув і досьогодні. А коли р. 1654-го митрополит Київський

28) Памятники Врем. Ком., т. I, 264—265; Київ, 1845 р.

Сильвестр Косів стрічав московських бояр, він говорив їм, що в особі його вітає бояр св. Андрій Первозванний, що на цім місті провозвістив блиск великої Божої слави. 29)

Маємо ще й інші перекази про Ап. Андрія; напр. про стопи Ап. Андрія, що відбилися на великім камені на березі моря коло Херсона; маємо оповідання про те, що Дніпровий Неяситецький поріг звався Андріївським, бо тут пробував Ап. Андрій, коли проходив до Києва; в Києві й тепер поширені перекази про Андрієвого Хреста, що його поставив на Горі сам Апостол, і Хреста цього навіть показують у Андрієвій Церкві.

І інші народи часом претендують на те, що в них також перебував Ап. Андрій; так уже в IX в. склалося оповідання грузинське, що ап. Андрій проповідував у Грузії, і це цілком можливе; в XVII в. повстала легенда навіть у Польщі, ніби Ап. Андрій проповідував і в них, бож у давнину до Скифії нале-

29) И. И. Малышевский, ст. 44.

жали й поляки. 30)

Така доля нашого оповідання про Ап. Андрія Первозванного, як основоположника Церкви Української. Чи ж справді можна рахувати Ап. Андрія садівничим Християнства в нас в Україні? Я такої думки, що безумовно можна. Апостол Андрій безумовно був і проповідував на нашій землі, плив і нашим Дніпром. І ті найперші християни, що їх навернув був до Христа св. Андрій, уже ніколи не переводилися в нас в Україні аж до офіційного охрещення її за князя Володимира року 988-го.

Споконвічне передання про Апостола Андрія Первозванного, як основоположника Української Церкви, має для українців величезне церковне й державне значення.

Уже з давнини по всіх християнських Церквах зацепилася думка, що ті Церкви, яких основоположниками

30) Е. Голубинській, ст. 32.

були Апостоли, мають у Вселенській Церкві провідне значення й більшу славу. Думка така жива й досі. Ось чому Римська Церква всебічно розроблює легенду про Апостола Петра, як її основоположника, хоч наука доводить, що Апостол Петро Єпископом у Римі ніколи не був. Те саме робить і Церква Царгородська зо своїм дійсним основоположником, Андрієм Первозванним. Апостольського походження й інші Патріярхати. Стара Українська Православна Церква міцно трималася свого передання, що й вона заснована Апостолом, а тому вона Церква Апостольська, а до того й Первозванна.

Усі Апостольські Церкви мають уже з самого свого Апостольського походження повні права на автокефалію. Питання своєї незалежності, автокефалії стара Українська Церква ніколи не підіймала й не ставила гостро, бо ідеологічно була зв'язана з Царгородською Церквою єдністю того самого Апостольського повстання, а практично була Церквою незалежною, бо

Царгород був за далеко щоб вмішувати до внутрішніх справ.

Зовсім інша справа сьогодні: увесь український народ мріє про свою церковну автокефалію, як ступінь до незалежності й державної. На жаль, реально завжди буває навпаки: незалежність держави створює автокефальність її Церкви. У всякому разі автокефалія ніколи не приходить легко, але в нашій боротьбі за незалежність нашої Церкви Апостольське Андріївське передання може відіграти й відіграє першорядну роль: **Українська Церква Апостольська, й уже тим самим автокефальна.** І саме це, Апостольське повстання нашої Церкви, є міцніше за всякі грецькі Томоси, які завжди змінні, як погода. І саме це дає Українській Церкві всі права стати не тільки Церквою автокефальною, але стати й Патріархією.

Хто дав право Риму, Царгороду, Олександрії, Антіохії, Грузії й ін. стати Патріархатами? Тільки їх Апостольське Повстання. Має це Апостольське повстання й Церква Українська, її “ма-

ти городів руських”, Київ в Україні!
**А маючи Апостольське повстання, має
безсумнівне канонічне право стати
Патріярхатом.**

Величезне церковне, а тим самим і державне значення передання Апостола Андрія Первозванного, як основоположника Української Церкви, глибоко зрозуміла Москва, й рано його використала: справді стала п'ятою Патріярхією. Москва вперто забрала нашу стародавню назву Русь, вперто доводила своє Київське походження, вперто доводила й доводить, що українці й росіяни — це один народ. Самі українці обома руками допомагали в цьому Москві, й легко передали їй свою Церкву, — перший зробив це Богдан Хмельницький року 1654-го, навіть не питаючись Патріярха Царгородського, що був і нашим Патріярхом, а гетьман Самойлович та Мазепа покінчили цю справу... Таким чином п'ята Патріярхія, що канонічно належала Русі Київській, перейшла до Русі Московської! Щоб нас заспокоїти, витворили легенду про якусь Малу

Русь, — майте свої права під крилами Русі Великої!...

Практично до кінця використавши славне передання про Андрія Первозванного, як основоположника Церкви на Русі, Москва сьогодні, устами своїх учених, вперто доводить, що Андріївське передання, — це тільки легенда. Робиться це для того, щоб вибити з-під ніг Української Церкви її найголовнішу основу незалежності.

Хто виступає проти стародавнього передання, що Апостол Андрій Первозваний — це основоположник Української Церкви, той виступає проти прав Українського Народу, проти всеукраїнської національної гордості!

Андріївське передання — це найміцніша підстава автокефалії Української Церкви, тому всі ми обов'язані боронити, зберігати й належно плекати це наше стародавнє передання!

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ТАКІ ВИДАННЯ:

I. "СЛОВО ІСТИНИ"

Народній християнській місячник.

"Слово Істини", від самого свого початку сіє по всьому українському світові Слово Божої Істини, щоб глибше виявити церковну Божу Правду.

Передплата 2.50 дол. річно.

II. "НАША КУЛЬТУРА"

Випускає неперіодично окремі книжки наукові й красного письменства.

Досі вийшло 11 творів, жадайте каталога.

Початкова передплата 2 доларя.

III. БІБЛІОТЕКА "СЛОВА ІСТИНИ"

Випускає неперіодично окремі книжки релігійного й церковного змісту.

Початкова передплата 1 долар.

Адреса для висилки передплати на всі видання:

804 Magnus Ave., Winnipeg, Man., Canada.

ДОСТОЙНИЙ ЧИТАЧУ!

Перечитавши цю книжку, передплати ці Видання й пришли датку на їх розвиток.
